

Van improvisatie tot organisatie

De voorgeschiedenis van het Korps Luchtdoelartillerie

Inleiding

Toen in 1783 de gebroeders Montgolfier er in slaagden om een bruikbare luchtballon te construeren, was men er in militaire kringen alras van overtuigd dat dit fenomeen voor militair gebruik van grote betekenis zou kunnen zijn. Werd toen nog niet gedacht aan offensief gebruik, aan de defensieve mogelijkheid van directe waarneming van het gebeuren bij de vijand, zowel aan het front als daarachter, werd grote waarde toegekend. We zien dan ook in de Eerste Coalitie-oorlog (1792/1793 - 1797) tussen Frankrijk enerzijds en Oostenrijk, Pruisen (1792), Engeland, de Republiek der Verenigde Nederlanden, Spanje en Sardinië (1793) anderzijds een veelvuldig gebruik van de kabelballon *1*). Nadien werden in vrijwel alle oorlogen zowel kabelballons als vrije ballons gebruikt. In de Frans-Duitse oorlog (1870 - 1871) werd tijdens het Duitse beleg van Parijs de ballon gebruikt voor het vervoer van personen uit de belegerde stad en voor het overbrengen van berichten tussen Parijs en de Franse legerleiding en vice versa.

In 1884 volbrachten de Franse officieren Renard en Krebs met de bestuurbare ballon "La Franse" een rondvlucht vanaf het nabij Parijs gelegen militaire ballonpark Chalais-Meudon. In de Italiaans-Turkse oorlog van 1911 - 1912 en de beide Balkenoorlogen van 1912 - 1913 werden behalve voor waarneming reeds luchtballons en de eerste vliegtuigen gebruikt voor het afwerpen van bommen en proclamaties boven het gebied van de tegenstander en voor het leiden van het vuur der artillerie. Duitsland richtte in 1884 de "Luftschiffertruppe" op, welke in 1901 werd uitgebreid tot een "Luftschiffer bataillon", reeds spoedig -na behaalde successen met bestuurbare luchtvaartuigen- uitgebreid tot vijf bataljons.

Zowel in Frankrijk als in Duitsland begonnen omstreeks 1906 de proeven tot het bestrijden van luchtvaartuigen met behulp van artillerie. In Duitsland nam men proeven met veldgeschut, dat was gemonteerd op een vrachtauto. Deze proeven mislukten, omdat de eis dat de auto de snelheid van het vliegtuig met minstens 15 km/uur moest kunnen overtreffen, niet realiseerbaar bleek te zijn. De bedoeling van nl. dat de auto na het afgeven van een vuurstoot het vliegtuig zou achtervolgen, inhalen en dan vóór het vliegtuig een nieuwe positie zou kiezen voor het afgeven van een volgende vuurstoot.

Tijdens de Kaiser-manoeuvres van 1912 kwamen de Duitsers tot de overtuiging dat veldgeschut niet voor de bestrijding van luchtdoelen kon worden gebruikt en omgekeerd, dat voor de bestrijding van doelen in de lucht gemodificeerd veldgeschut onbruikbaar was als normaal veldgeschut. Dit leidde er toe dat de firma Krupp speciaal geschut voor de bestrijding van luchtdoelen ontwierp, waarmede in de jaren 1913 en 1914 de eerste schietoefeningen aan de Oostzee-kust konden worden gehouden. Toen in 1914 de wereldoorlog uitbrak, beschikte het Duitse leger over een twaalfstal van deze speciale vuurmonden -toen "Ballonabwehrkanonen" genoemd- en wel zes voorzien van motortractie en zes welke met paarden werden getrokken.

Ook in Frankrijk had men niet stil gezeten. In september 1906 werd door de "Section Technique de l'Artillerie" in samenwerking met de "Section de Technique du Genie" de constructie van speciaal geschut en de daarmee te gebruiken schietmethode in studie genomen. Dit

leidde er toe dat in 1908 aan de "Ateliers de Puteaux" de constructie van een vuurmond werd opgedragen die een zijdelings schootsveld van 360° en een mogelijkheid tot ± 85° elevatie moest bezitten. In 1910 begonnen de proeven met dit geschut, welke echter niet bevredigend verliepen. De proeven werden met verbeterde modellen voortgezet en dit leidde in 1913 tot de goedkeuring van het project. De Franse regering voteerde toen 6.000.000 frs voor de aanschaf van 30 vuurmonden, waarvan 20 geplaatst op motorvoertuigen. De overige 10 werden ingericht zowel voor de mogelijkheid van plaatsing op een motorvoertuig als voor gebruik in vaste opstelling.

In Engeland hadden zich soortgelijke ontwikkelingen voorgedaan. Hier was het de Fa. Vickers-Armstrong die de ontwikkeling van luchtdoelgeschut ter hand had genomen en eveneens geschut geplaatst op motorwagens construeerde.

Men ging aan beide zijden de Eerste Wereldoorlog in met een zeer geringe hoeveelheid speciaal luchtdoelgeschut. Zo beschikte bijv. het I, VIII, XVI en XXI Duitse legerkorps elk over één en het XV legerkorps over twee vuurmonden hiervan.

Deze situatie veranderde echter in uiterst snel tempo. Reeds in oktober 1914 beschikten de Duitsers over 36 luchtdoelvuurmonden, verkregen uit in beslag genomen bestellingen welke door andere landen in Duitsland waren gedaan. Ook werd veroverd Frans en Russisch geschut, omgebouwd tot luchtdoelgeschut. Aan het einde van de oorlog beschikte Duitsland over 2576 luchtdoelvuurmonden, de personeelsbezetting bedroeg ± 2800 officieren en 55.000 onderofficieren en minderen. Ook Frankrijk gaf eenzelfde beeld te zien. In november 1918 bezat het 900 vuurmonden, bediend door ± 1500 officieren en 40.000 onderofficieren en minderen. In tegenstelling tot de Duitse opzet, die het veldleger ervan voorzag, ging men in Frankrijk hier eerst in de jaren 1915 - 1916 toe over. Aanvankelijk legden de Fransen de nadruk op de verdediging tegen luchtaanvallen van het binnenland. In Engeland lag de nadruk op de verdediging van de hoofdstad.

Zowel de vuurleidingsapparatuur als de vuurleidingstoestellen, windcorrecteurs en afstand-hoogtemeters stonden bij beide partijen nog in de kinderschoenen en bevonden zich in het experimentele stadium.

Situatie in Nederland

1914 - 1915

Op 1 juli 1913 werd de Luchtvaartafdeling opgericht, die bij het uitbreken van de wereldoorlog beschikte over een viertal les- en oefenvliegtuigen; een zestal van zulke toestellen was in bestelling.

Bij legermanoeuvres, welke in de jaren onmiddellijk voorafgaande aan 1914 werden gehouden was wel gebruik gemaakt van een enkel vliegtuig, doch voor de verdediging tegen verkennende of aanvallende vliegtuigen werd over geen andere middelen beschikt dan de handvuurwapenen van de troep. Zo was dus, toen op 1 augustus 1914 het Nederlandse leger werd gemobiliseerd ter handhaving van onze neutraliteit, geen enkel middel aanwezig om ook in de lucht deze neutraliteit te kunnen handhaven. Wel werden met belangstelling de experimenten welke in de ons omringende landen op het gebied van de luchtdoelartillerie werden gehouden, gevolgd, doch zelf was door ons tot nu toe niets ondernomen.

Spoedig werd ingezien dat dit een hoogst ongewenste toestand was, maar toch duurde het nog tot 1915 voor de eerste maatregelen werden genomen. In dat jaar werd de toenmalige eerste Luitenant der Artillerie A.J. MAAS, die ingedeeld was bij het 4e Regiment Vestingartillerie en dienst deed bij een gemobiliseerde eenheid welke gelegerd was op het Fort Prins Frederik bij Ooltgensplaat, belast met het organiseren van een eenheid voor het bestrijden van

luchtdoelen. Hij kreeg daartoe de beschikking over een aantal Schwarzlose mitrailleurs. Bijgestaan door de reserve tweede Luitenant der Artillerie G. SIMONS construeerde hij voor deze mitrailleurs een soort affuit, bestaande uit een houten opbouw waarover de mitrailleur 360° kon worden rondgedraaid, terwijl een elevatie van ongeveer 80° kon worden gegeven. Hij ontwierp tevens schietregels welke het mogelijk moesten maken het zich door het luchtruim voortbewegende doel te treffen met de kogelbundels der mitrailleurs. Van speciale richtmiddelen was nog geen sprake. Men zocht de oplossing door over een zekere afstand vóór het vliegtuig te richten. Deze afstand werd bepaald door de geschatte snelheid en hoogte van het vliegtuig, waarna het wapen op een punt in het verlengde van de vliegrichting van het doel moest worden gericht.

Ook werden in 1915 vuurmonden van 10 cm brons en 12 cm lang staal ter beschikking gesteld van de Luitenant Maas. Wederom werden schietregels vastgesteld en de affuiten van de vuurmonden werden provisorisch omgebouwd om zowel in zijdelingse als in hoogterichting (tot $\pm 40^\circ$) een groter schootsveld te verkrijgen. De munitie van deze vuurmonden bestond echter uit gescheiden lading, d.w.z. eerst werd een projectiel in de vuurmond gebracht waarna een kardoes achter het projectiel werd geplaatst. Het sluitstuk van de vuurmond kon dan worden gesloten en een afvuurpijpje in het zundgat worden geplaatst. Waarna gevuld kon worden door aan het afvuurtouw te trekken, dat aan het afvuurpijpje was bevestigd. Een tijdrovende procedure, waarbij uit de aard der zaak van snel opeenvolgende schoten geen sprake kon zijn. Ook werd met de vuurmond van 7 veld geëxperimenteerd, waartoe rond de vuurmond een geul werd gegraven waarin de staart van de affuit kon verzinken, waardoor een grotere elevatie kon worden verkregen en 360° horizontaal kon worden rondgedraaid. Reeds spoedig bleek de onvolkomenheid van de gebruikte schietmethode en kwam de Luitenant Maas tot de conclusie dat er een instrument moest worden ontworpen met behulp waarvan de vuurmond in de juiste richting kon worden gebracht, terwijl het richtmiddel op het doel bleef gericht. Hij construeerde daartoe een opzet welke, op de vuurmond geplaatst, onafhankelijk van de elevatie daarvan, in verticale stand bleef, terwijl de correctie voor de doelhoek automatisch in rekening werd gebracht. Hoewel nog gebrekkig van uitvoering was met deze opzet goede vooruitgang geboekt en de basis gelegd voor de ontwikkeling van vuurleidingsapparatuur ten behoeve van het schieten tegen luchtdoelen.

1916

In 1916 werd een aanvang gemaakt met het gebruik van moderner geschut doordat snelvuurkanonnen van 6 en 7 cm kaliber ter beschikking kwamen. Deze kanonnen hadden een moderner sluitstuk; zij waren afkomstig van de bewapening van kazematten. Zij kregen een speciale affuit welke ontworpen en gebouwd was door de werf Gusto in samenwerking met Werkspoor.

Deze affuit maakte een onbelemmerde draairichting van 360° in het horizontale vlak mogelijk, terwijl voor de elevatie een bereik van $\pm 85^\circ$ mogelijk was. De munitie bestond uit de zg. eenheidslading, d.w.z. een huls waarop het projectiel was bevestigd. In de huls bevond zich de voortdrijvende lading, terwijl de ontsteking in de bodem van de huls was aangebracht. Door middel van een slagpin in het sluitstuk werd de ontsteking in werking gesteld.

De bakermat van de Nederlandse luchtdoelartillerie ligt ongetwijfeld op het Fort Prins Frederik te Ooltgensplaat en wel als onderdeel van het IIe Bataljon van het 4e Regiment Vestingartillerie 2). De Luitenant Maas, die zich in de komende decennia zou doen kennen als een onvermoeide strijder in woord en geschrift voor de ontwikkeling en de invoering van een sterke luchtverdediging, moet gezien worden als de Grondlegger der Nederlandse Luchtdoelartillerie. Zijn gehele verdere loopbaan bleef hij bij dit wapen werkzaam. In 1936 bereikte

hij de rang van Luitenant-Kolonel; in februari 1939 overleed hij in de ouderdom van 55 jaar, toen hij de functie van Commandant van het 1e Regiment Luchtdoelartillerie bekleedde.

1917

Een volgende uitbreiding vond plaats door de ingebruikstelling van een aantal vuurmonden, welke men van Duitsland had kunnen kopen. Dit was verouderd veldgeschut van 9 cm kaliber dat door de Duitsers tot luchtdoelvuurmond was omgebouwd. Zij hadden nog een gescheiden lading en aldra bleek dan ook, dat zij vrijwel geen waarde hadden. Zij hebben nog tot 1922 als oefenvuurmonden dienst gedaan en werden toen als onbruikbaar uit de bewapening afgevoerd.

In de loop van 1917 werd de opleiding van personeel voor de vuurmonden van 6, 7 en 9 cm op het Fort Prins Frederik beëindigd en overgenomen door de 4e compagnie van het IIIe Bataljon van het 2e Regiment Vesting Artillerie, gelegerd op het Fort Penningsveer nabij Halfweg. Dit onderdeel kreeg toen de naam "Luchtafweerafdeling" (LAA) en werd gecommandeerd door de Kapitein der Artillerie Jhr. K.F. Quarles van Ufford. Het werd in detachementen op de forten rond Amsterdam gelegerd. Het kreeg ook de beschikking over een aantal vuurmonden van 3.7 cm kaliber, welke afkomstig waren van de Koninklijke Marine. Behalve met de opleiding van personeel werd de LA mede belast met de verdediging tegen luchtaanvallen van rond de hoofdstad gelegen objecten.

Eind 1917 werd de LAA geconcentreerd in de Oranje Nassaukazerne te Amsterdam. Het bleef daar tot eind 1918 gelegerd; toen werd het overgeplaatst naar het Fort Vijfhuizen om in 1919 weer naar het Fort Penningsveer terug te keren. In 1918 werd de Kapitein Quarles van Ufford opgevolgd door de Majoor Van Gastel, die op zijn beurt werd opgevolgd door de Kapitein W.A.M. van Nieuwstadt.

Waren de LAA en het onderdeel te Ooltgensplaat beide van statische aard, in maart 1917 werd laatstgenoemd onderdeel omgevormd tot een mobiele eenheid. Het kreeg de naam "Luchtafweermotorbatterij" (LAMB). Het kwam onder bevel te staan van de reeds meermalen genoemde Luitenant Maas. De bewapening bestond uit een viertal in augustus 1916 bij de Engelse firma Vickers-Armstrong bestelde zg. auto-kanonnen van 7.6 cm kaliber (aangeduid met de benaming 8 cm tl = tegen luchtdoelen). De vuurmonden waren geplaatst op een vrachtauto van het merk Thornycroft. Het was voor die tijd zeer modern geschut, vanaf 1916 gebruikten de Engelsen het voor de verdediging van Londen. Aanvankelijk had deze batterij geen gevechtswaarde, omdat er geen munitie bij was geleverd. Na moeizame onderhandelingen gelukte het om een hoeveelheid munitie te kopen, doch het noodlot wilde dat het schip de "Bestevaer", dat de munitie van Engeland naar Nederland vervoerde in het zicht van Hoek van Holland werd getorpedeerd. Getracht werd de munitie te redden, doch weldra bleek dat door de inwerking van het zeewater e.e.a. onbruikbaar was geworden. Een nieuwe bestelling munitie kwam eind 1917 in goede orde in Nederland aan.

De LAMB kwam te Delft in garnizoen, het personeel dat aanvankelijk bij de burgerij was ingekwartierd, werd later met het materieel ondergebracht in de gebouwen van de voormalige Kogelgieterij aan de Buitenwatersloot te Delft. De Luitenant Maas had zijn bureau in het Prinsenhof op het Oude Delft. Aan officieren bestond de bezetting behalve de Luitenant Maas uit vier beroeps- en drie reserve-luitenanten. Bij de aanschaf van de batterij was geen vuurleidingstoestel gekocht om de eenvoudige reden dat dergelijke apparatuur nog niet leverbaar was. Wel was een eenvoudige afstandmeter van 1 meter basis aanwezig, met behulp waarvan de afstand tot het doel en de globale hoogte ervan konden worden bepaald. Met behulp van de schootstafel konden dan de schietgegevens worden vastgesteld.

Een der reserve-officieren, de reserve Tweede Luitenant G. PIETERSON komt de eer toe een toestel te hebben geconstrueerd waarmee deze gegevens nauwkeuriger en sneller konden

worden bepaald. Helaas is dit eerste Nederlandse vuurleidingstoestel in de loop der jaren verloren gegaan.

Aanvankelijk werd het enkele stuk van de LAMB als vuureenheid beschouwd. Elk stuk had een vaste bediening, die onder leiding stond van de erbij ingedeelde officieren en onderofficieren. In 1919 werden echter drie vuurmonden samengevoegd tot één vuureenheid, de batterij. Van de aanvankelijke vier vuurmonden was van één tijdens schietoefeningen het kanon gesprongen en daardoor onbruikbaar geworden. De batterij van 8 tl heeft met de motorwagens Thornycroft tot in de meidagen van 1940 dienst gedaan. Zij was toen weliswaar uitgerust met een beter vuurleidingstoestel en een goede afstand-hoogtemeter, doch zij kon desondanks allerminst modern worden genoemd.

1918

In het begin van dit jaar kreeg de LAMB opdracht om met ingang van 1 mei een detachement te Cadzand te plaatsen. De door de Duitsers tot vlieg- en duikbootbasis ingerichte havenstad Zeebrugge trok Engelse vliegtuig-aanvallen aan, ten gevolge waarvan zowel door Engelse als door Duitse vliegtuigen onze neutraliteit bij herhaling werd geschonden. Ook kwam het voor dat vliegtuigen van beide partijen bij nachtvluchten door de duisternis gedesoriënteerd raakten en zich boven ons grondgebied bevonden. Aan het detachement van de LAMB, dat uit één vuurmond bestond, werd een zoeklicht toegevoegd, waardoor het ook tegen nachtelijke grensschendingen zou kunnen optreden. Herhaaldelijk gebeurde het dat, wanneer het zoeklicht bij de opsporing van vliegtuigen met de lichtbundel per ongeluk de Nederlands-Belgische grens passeerde, onmiddellijk een groot aantal Duitse zoeklichten hun licht openden en de lichtbundels op die van het Nederlandse zoeklicht richtten. De Duitsers waren waakzaam !

Terwijl per toerbeurt een der drie stukken van de LAMB te Cadzand verbleef, werden de beide andere vanaf 1 mei tot 1 september te Soesterberg gedetacheerd om met de vliegtuigen van de Luchtvaartafdeling te oefenen. Ook de LAA verbleef daar regelmatig met hetzelfde doel. Op 1 november werd het detachement te Cadzand opgeheven en het keerde naar Delft terug.

Na het einde van de mobilisatie bleven de LAMB en de LAA respectievelijk in garnizoen te Delft en op het Fort Penningsveer te Halfweg. Beide onderdelen werden thans belast met de opleiding van recruten voor de vorming van mobilisabele eenheden. De oefeningen te Soesterberg bleven gehandhaafd. In de bewapening der beide afdelingen kwam geen enkele verandering of verbetering. Zij moesten zich blijven behelpen met de batterij van 8 cm, mitrailleurs, de vuurmonden van 6 en 7 cm kazemat en de vrijwel onbruikbare Duitse vuurmonden van 9 cm. Wel werden nog een drietal vuurmonden verkregen welke de Duitsers bij hun terugtocht in 1918 in Limburg hadden achtergelaten. Dit waren veldvuurmonden welke aan het Oostfront op de Russen waren veroverd en door de Duitsers tot luchtdoelvuurmonden waren omgebouwd. Er was wel munitie bij aanwezig, doch het kaliber was zo totaal afwijkend van de gebruikelijke Nederlandse, dat de aanwinst aldaar weer werd afgedankt.

De vuurmonden werden opgeborgen bij de Artillerie Inrichtingen en enkele jaren later als ornament op het voorterrein van de Ripperdakazerne te Haarlem geplaatst. In 1940 kwamen zij als oorlogsbuit ten tweede male in Duitse handen.

1919

Door het beschikbaar komen van een aantal zware vrachtautomobielen met open laadbak van het Zwitserse fabrikaat Berna kon een verbetering in de mobiliteit worden gerealiseerd. De wagens werden ter beschikking gesteld van de LAMB, die er één batterij van 6 cm en één van

7 cm mede mobiel maakte. De overige beschikbare vuurmonden van 6 en 7 cm bleven voorbestemd om zo nodig in vaste opstelling te worden geplaatst. Ook werden een aantal mitrailleurs op vrachtauto's gemonteerd. Deze maatregel werd ook genomen met de bedoeling om te kunnen optreden tegen binnenlandse woelingen. Zover is het echter nooit gekomen.

De omstandigheden bij zowel de LAMB -de naam werd gewijzigd in MLAB, Motorluchtafweerbatterij- als bij de LAA bleven gedurende de eerstvolgende jaren tot 1922 onveranderd. Zij bleven ook respectievelijk in garnizoen te Delft en op het Fort Penningsveer. In materieel opzicht bleef men experimenteren op het gebied van de vuurleiding, doch wezenlijke verbeteringen werden niet bereikt. Dit werd ook veroorzaakt door de omstandigheid dat na de demobilisatie en de toen opgeld doende roep tot ontwapening, bij de politieke groeperingen weinig bereidheid bestond om de nodige fondsen ter beschikking te stellen. Zo komen we tot het jaar

1922,

waarin een grote verandering en verbetering in de organisatie van het jonge luchtafweerpapen tot stand kwam. Met ingang van 26 mei van dat jaar werden zowel de MLAB als de LAA opgeheven en werd het Korps Luchtdoelartillerie opgericht, dat kwam te bestaan uit een staf- en één schoolcompagnie. Het kwam te Utrecht in garnizoen en werd gelegerd in de Hojelkazerne aan de Croeselaan. Het materieel van zowel MLAB als LAA werd bij het KLu ondergebracht. Men beschikte dus over de drie autokanonnen van 8 cm, een batterij van 6 cm en een van 7 cm, beide op vrachtauto's, de batterij van 9 cm voormalig Russisch-Duits geschut 3), en een aantal mitrailleurs. Het personeel van het Korps bestond uit dat van de MLAB (de Luitenant Maas was in 1918 tot Kapitein bevorderd); het werd op 1 september 1922 uitgebreid met een deel van het kader van 3 en 4-II-2 Regiment Vestingartillerie, welk regiment op die datum werd opgeheven. Met ingang van genoemde datum werd de Luitenant-Kolonel J.C.A. Jansen benoemd tot Commandant van het Korps.

Tenslotte 1922 -1940

Was met de oprichting van het Korps Luchtdoelartillerie een goede organisatie tot stand gekomen en daarmee een eind aan de improvisaties, nog vele jaren zouden experimenten een grote rol spelen in het jonge Korps. Deze experimenten vonden plaats op het gebied van de ontwikkeling van vuurleidingsapparatuur, waaraan de naam van de toenmalige Kapitein der Artillerie S.J. van den Bergh onlosmakelijk is verbonden. Hij slaagde er in een reeks van steeds betere toestellen te ontwikkelen, welke door de Fa. Nedinsco te Venlo werden gebouwd. Deze toestellen werden echter niet in meer aantallen vervaardigd, doch slechts van het eerste model tot een totaal van drie stuks, van de overige modellen werd één exemplaar gebouwd. Al deze experimentele toestellen zijn gedurende de meidagen van 1940 nog bij verschillende batterijen in gebruik geweest. Wel waren er toen voor alle batterijen moderne afstand-hoogtemeters beschikbaar, deels gebouwd door Nedinsco, deels als organiek bestanddeel van het in de tweede helft van de dertiger jaren aangekochte Vickers geschut. In 1925 vond nog een materieelaanwinst plaats door de overname van de Koninklijk Marine van een twaalfstal vuurmonden van 10 cm. Met dit materieel werd uiteindelijk één oorlogsbatterij in vaste opstelling gerealiseerd. Aangezien gebleken was dat deze kanonnen vrij snel uitgeschoten raakten, werden de overigen bestemd als vervanging voor uitgeschoten exemplaren van die batterij.

In 1926 werden de in gebruik zijnde Vickers mitrailleurs vervangen door die van het fabriekaat Spandau. De laatste hadden deel uitgemaakt van de bewapening van het Duitse leger en waren in 1918 in grote aantallen in Limburg achtergelaten. Met dit materieel kon een aanzienlijk

aantal mitrailleur-compagnieën worden gevormd, waarvan een deel nog in 1940 actief is geweest.

In 1926 werd het Korps uitgebreid met één schoolcompagnie. De hiervoor benodigde personeelsuitbreiding werd verkregen uit een deel van de personeelsbezetting van het Regiment Vestingartillerie. Met ingang van 1 januari 1938 ten slotte vond een grote reorganisatie plaats.

Het Korps Luchtdoelartillerie werd omgevormd tot een Brigade Luchtdoelartillerie van twee Regimenten. Het eerste Regiment kwam te Utrecht in garnizoen, gelegerd in de Hojelkazerne, het tweede Regiment in Amsterdam voorlopig in de Oranje Nassaukazerne. Een derde Regiment zou worden geformeerd wanneer voldoende kader zou zijn opgeleid. Het zou Alkmaar als garnizoen krijgen, de bouw van een kazerne werd in voorbereiding genomen, de fundamenten ervan waren begin 1940 gereed. Door het uitbreken van de oorlog is het derde Regiment niet meer gerealiseerd kunnen worden.

In 1933 vond nog een aanzienlijke verbetering plaats doordat alle beschikbare vuurmonden van 6 en 7 cm op aanhangwagens werden geplaatst, waardoor alle in geval van mobilisatie te formeren batterijen mobiel waren gemaakt. In de begintijd van het Korps Luchtdoelartillerie was de legerleiding zich er al terdege van bewust dat het materieel waarover men beschikte in feite verouderd was.

Vanaf 1928 vonden dan ook regelmatig proefnemingen plaats met modern geschut dat door de verschillende fabrikanten werd aangeboden. Hieronder ook een vuurmond van Nederlands fabrikaat, nl. van de Hollandse Industrie en Handelsmaatschappij. Al deze proeven leidden echter niet tot de aanschaf van zo hoog nodig modern materieel. Eerst in 1934, toen het duidelijk werd dat zich een gevaarlijke situatie ging ontwikkelen, werden de beproevingen intensiever hervat. Dit resulteerde uiteindelijk in de aanschaf van het automatisch 4 cm geschut van de fa. Bofors, dat de bewapening van de mitrailleurcompagnieën moest gaan vervangen en van het Vickers 7.5 cm geschut. Tevens werden voor de bestaande batterijen van 6, 7 en 8 cm vuurleidingstoestellen besteld, voor zover deze daarbij nog ontbraken. Maar alle bestellingen waren te laat geplaatst en er werd te weinig besteld. Bij het uitbreken van de oorlog op 10 mei 1940 was dan ook slechts 20% (hierbij inbegrepen het verouderde geschut) van het minimaal benodigde artilleriesmaterieel aanwezig, dat nodig was voor een adequate luchtverdediging. Bovendien was de aanwezige munitievoorraad zo beperkt, dat reeds op de derde oorlogsdag gebrek ontstond.

Onwil van de politiek om tijdig de benodigde gelden beschikbaar te stellen heeft er toe geleid dat in 1940 ook voor de luchtverdediging het "te weinig en te laat" desastreuze gevolgen heeft gehad. 4)

1) Een kabelballon is met een lange kabel met de grond verbonden en kan met behulp daarvan worden verplaatst en ingehaald.

2) Het regiment werd op 1 september 1922 opgeheven. De toen bestaande 4 regimenten werden georganiseerd tot één Regiment, dat in 1927 werd omgevormd tot twee Regimenten Onbepaalde Artillerie, waarvan het eerste in 1933 werd opgeheven en het tweede opging in het Regiment motorartillerie.

3) Deze batterij werd nog hetzelfde jaar uit de bewapening genomen; ook de 3.7 cm kanonnen, die in 1918 van de Koninklijke Marine waren verkregen, werden afgevoerd.

4) zie ook Armamentaria nr. 10 van 1975, blz. 7 e.v.

BRONNEN

De Luchtverdediging in de meidagen 1940, uitgave Dep. van Defensie, Koninklijke Landmacht, Sectie Krijgsgeschiedenis

Strijd om ons Luchtruim, S. H. Hoogdorp, 1950; Proeven en oefeningen, jaargangen, 1934-1938; Het Korps Luchtdoelartillerie, W. A. Feitsma, 1937.

Armamentaria nr 10-1975

Te weinig en te laat, W. A. Feitsma, 1975.